

УДК 658

Горідько О.В.*студентка фінансового факультету
Університету митної справи та фінансів, м. Дніпро***Якимова В.І.***студентка фінансового факультету
Університету митної справи та фінансів, м. Дніпро***Фоміних В.І.***старший викладач кафедри фінансів суб'єктів господарювання
та страхування
Університету митної справи та фінансів, м. Дніпро*

ДЖЕРЕЛА ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВ ТА ЇХ ОПТИМІЗАЦІЯ

SOURCES OF FORMATION OF FINANCIAL RESOURCES OF ENTERPRISES AND THEIR OPTIMIZATION

АНОТАЦІЯ

У статті досліджено економічну категорію «фінансові ресурси», проаналізовано динаміку структури фінансових ресурсів українських підприємств у 2014–2016 рр. у розрізі галузей економіки та джерел їх формування. Розглянуто шляхи оптимізації фінансових ресурсів підприємств України в сучасних умовах господарювання.

Ключові слова: фінансові ресурси, джерела формування, власний капітал, позиковий капітал, оптимізація.

АННОТАЦИЯ

В статье исследована экономическая категория «финансовые ресурсы», проанализирована динамика структуры финансовых ресурсов украинских предприятий в 2014–2016 гг. в разрезе отраслей экономики и источников их формирования. Рассмотрены пути оптимизации финансовых ресурсов предприятий Украины в современных условиях ведения хозяйства.

Ключевые слова: финансовые ресурсы, источники формирования, собственный капитал, ссудный капитал, оптимизация.

ANNOTATION

In the article an economic category is investigational «financial resources», the dynamics of structure of financial resources of the Ukrainian enterprises is analysed in 2014-2016 in the cut of industries of economy and sources of their forming, the ways of optimization of financial resources of enterprises of Ukraine are considered in the modern terms of menage.

Keywords: financial resources, forming sources, property asset, loan capital, optimization.

Постановка проблеми. Розвиток ринкових відносин в Україні зумовив функціонування підприємств в умовах жорсткої конкуренції на внутрішніх і зовнішніх ринках, динамічності середовища їх діяльності та посилення ролі фінансів підприємств, оптимізація яких є запорукою ефективності та прибутковості господарювання.

Фінансовим ресурсам належить особливе місце в управлінні діяльністю підприємства, адже саме від його якості залежать безперервність процесу виробництва та реалізації продукції, ліквідність підприємства, його платоспроможність і рентабельність. Загальновідомо, що наявність достатніх фінансових ресурсів є передумовою успішного функціону-

вання будь-якої підприємницької структури, тому особливої актуальності набуває аналіз джерел формування фінансових ресурсів та їх оптимізація.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями формування та використання фінансових ресурсів займалися такі вітчизняні вчені, як М.Д. Білик, І.О. Бланк, О.Д. Василик, І.В. Зятковський, Л.О. Лігоненко, В.М. Опарін, К.В. Павлюк, А.М. Поддєрьогін та ін. Над дослідженням проблем функціонування фінансових ресурсів підприємств працювали російські та зарубіжні вчені Ю. Брігем, Р. Брейлі, В.В. Бочаров, Г. Дональдсон, В.В. Ковальов, С. Майерс, Дж.С. Мілль, В.М. Родіонова, М.В. Романовський, В.А. Слепов та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на широкий спектр наукових праць із даної тематики, на нашу думку, залишаються проблемні питання, які через стрімкий розвиток фінансового ринку, мінливість нормативно-законодавчої бази, всеохоплюючі процеси глобалізації не можуть мати кінцевого однозначного вирішення і потребують безперервних досліджень і вдосконалень. Саме до таких завдань належить оптимізація фінансування діяльності підприємства.

Мета статті полягає у дослідженні сутності економічної категорії «фінансові ресурси», аналізі джерел фінансування вітчизняних підприємств та пошуку сучасних методів поліпшення формування та використання джерел фінансових ресурсів підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінанси підприємств посідають вагомe місце у структурі фінансових відносин суспільства. Вони використовуються у сфері суспільного виробництва, де утворюються валовий внутрішній продукт, матеріальні та нематеріальні блага, національний дохід. Саме через це від стану фінансів підприємств залежатиме ступінь задоволеності суспільних потреб та фінансової

стійкості країни. У зв'язку із цим великого значення набуває дослідження наукових підходів до класифікації фінансових ресурсів для оптимізації джерел формування та їх ефективного використання.

Дослідженням економічної сутності та природи фінансових ресурсів займалися багато науковців, однак єдиного підходу до визначення сутності фінансових ресурсів, зважаючи на складність та багатогранність економічної цієї категорії й досі не сформовано (табл. 1).

Відповідно до Закону України «Про господарські товариства», фінансові ресурси підприємства – це частина грошових коштів у формі прибутків і зовнішніх надходжень, призначених для виконання фінансових зобов'язань і здійснення витрат щодо забезпечення розширеного відтворення [1].

Проаналізувавши наведені в економічній літературі класифікаційні дефініції фінансових ресурсів, можемо сформулювати власне їх визначення: фінансові ресурси підприєм-

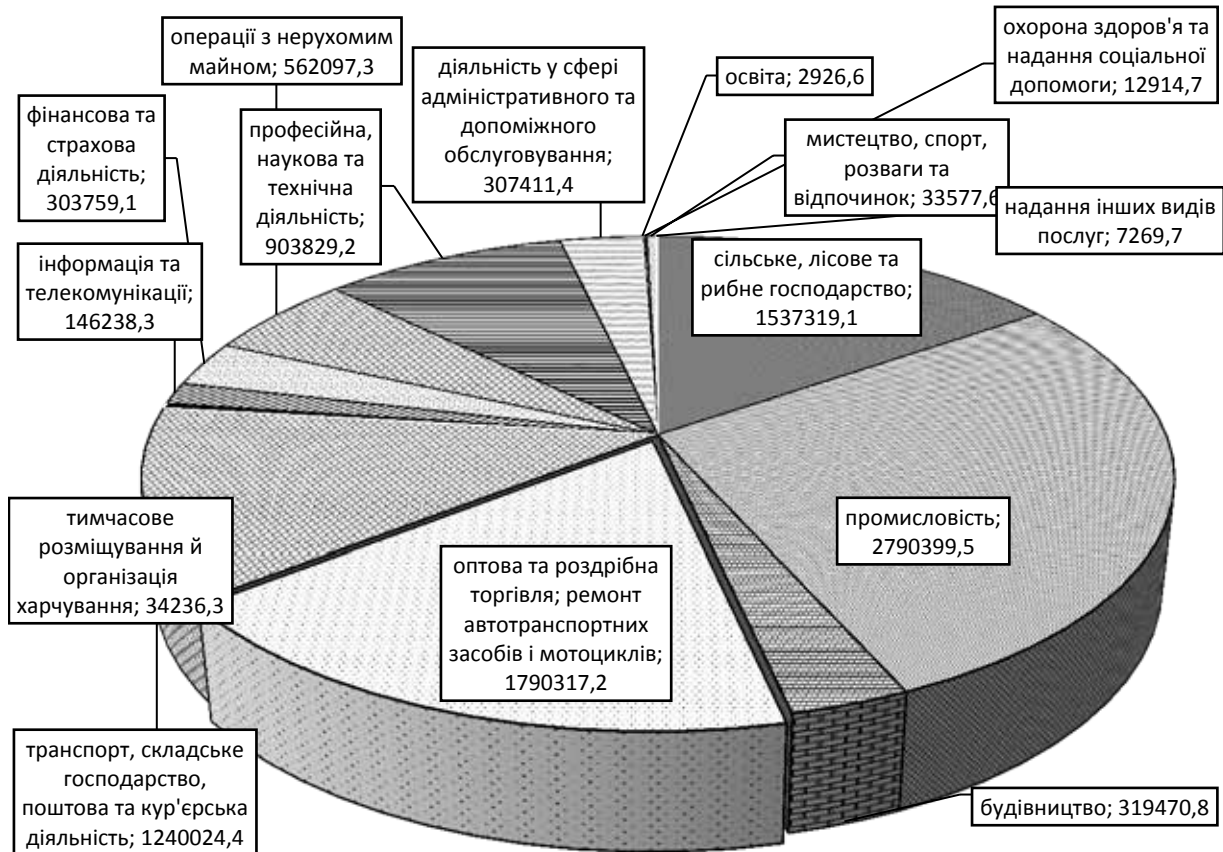

Рис. 1. Структура фінансових ресурсів підприємств України за галузями економіки в 2016 р.

Джерело: складено авторами на основі [7]

Таблиця 1

Підходи до визначення поняття «фінансові ресурси»

І.В. Рудченко [2]	Джерела засобів підприємств, що спрямовуються на формування його активів, тобто це грошовий капітал, що використовується підприємством для формування своїх активів і здійснення виробничо-фінансової діяльності для одержання доходів і прибутку
О.Ю. Леось, І.С. Коваль [3]	Власні та притримані до них кошти і фінансові активи, доступні для бізнесу на правах власності, у межах чинного законодавства
О.Р. Романенко [4, с. 80]	Акумуляовані підприємством грошові кошти з різних джерел, які надходять у господарський обіг і призначені для покриття його потреб
Т.С. Завгородній, Г.Л. Вознюк, Т.С. Смовженко [5, с. 356]	Сукупність коштів, що перебувають у розпорядженні держави та суб'єктів господарювання
Ю.Л. Куліченко [6]	Це частина коштів, що були сформовані під час створення суб'єкта господарювання, надходять на підприємство за результатами операційної, інвестиційної та фінансової діяльності для реалізації поставлених завдань та виконання зобов'язань

Джерело: складено авторами на основі [2–6]

ства – це наявні в розпорядженні підприємства кошти, які призначено для здійснення витрат на розширене відтворення, виконання фінансових зобов'язань перед фізичними та юридичними особами, економічного стимулювання.

Проведене дослідження структури фінансових ресурсів підприємств України за галузями господарства станом на 2016 р. показало, що найбільшу частку фінансових ресурсів держави акумулюють такі галузі, як промисловість (28%); оптова та роздрібна торгівля (18%); сільське, лісове та рибне господарство (15%). Найменше фінансових ресурсів України зосереджено в галузях освіти; охорони здоров'я; мистецтва, спорту, розваг та відпочинку, що зумовлено здебільшого неспроможністю держави виконувати свої зобов'язання перед цими галузями (рис. 1).

Загалом протягом 2014–2016 рр. обсяг фінансових ресурсів збільшився майже в усіх галузях економіки (табл. 2). Рекордсменами, зокрема, є сільське господарство (майже у три рази) та транспорт (зростання у 2,3 рази). Тенденцію до скорочення обсягу фінансових ресурсів спостерігаємо лише в галузі фінансової та страхової діяльності, де показник зменшився у 2016 р. проти 2014 р. на 31 574,8 млн. грн., або на 9%.

Особливої уваги заслуговує оцінка джерел формування фінансових ресурсів, оскільки вони є економічною основою діяльності підприємств.

Аналіз динаміки обсягів фінансових ресурсів вітчизняних підприємств показав, що протягом 2014–2016 рр. відбувся приріст фінансових ресурсів підприємств на 3 997 525,6 млн. грн., або на 66,7% (рис. 2).

Так, протягом досліджуваного періоду головним джерелом нарощування фінансових ресурсів виступав позичковий капітал, частка якого на 2016 р. становила 75,5% від загальної вартості, водночас власний капітал становить лише 24,5% загальної вартості капіталу.

Оцінка структури капіталу підприємств України свідчить про незначну зміну вагомості позикових джерел формування фінансових ресурсів порівняно із власними. Вартість власного капіталу зросла протягом 2014–2016 рр. на 65%, однак у загальній структурі капіталу підприємств частка власного капіталу, навпаки, зменшилася на 0,2% (табл. 3).

Зменшення власного капіталу свідчить про залежність українських підприємств від залученого капіталу. Своєю чергою, склад залученого капіталу зростає лише за рахунок поточних зобов'язань, які зросли з 52,6% у 2014 р. до 58,6% у 2016 р. в сумі джерел формування засобів підприємства. Частка довгострокових

Таблиця 2
Динаміка структури джерел формування фінансових ресурсів підприємств України в 2014–2016 рр., млн. грн.

Показник	2014	2015	2016	2016 проти 2014	темп приросту 2016 до 2014, %
Усього капіталу, у т. ч.:	5994265,6	8073783,4	9991791,2	3997525,6	67
– сільське, лісове та рибне господарство	390607	685844,9	1537319,1	1146712,1	294
– промисловість	2010917,3	2356486,3	2790399,5	779482,2	39
– будівництво	269574,6	311761	319470,8	49896,2	19
– оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	1171108,1	1397959,2	1790317,2	619209,1	53
– транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	369502	1072682,5	1240024,4	870522,4	236
– тимчасове розміщення й організація харчування	27359,7	29689,5	34236,3	6876,6	25
– інформація та телекомунікації	94420,1	186852,5	146238,3	51818,2	55
– фінансова та страхова діяльність	335333,9	324714,1	303759,1	-31574,8	-9
– операції з нерухомим майном	452794,9	511015,5	562097,3	109302,4	24
– професійна, наукова та технічна діяльність	615355,8	881364,1	903829,2	288473,4	47
– діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	208559,4	259582,6	307411,4	98852	47
– освіта	2308,1	2679,7	2926,6	618,5	27
– охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	9618,6	11692,7	12914,7	3296,1	34
– мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	31697,4	34726,8	33577,6	1880,2	6
– надання інших видів послуг	5108,7	6732	7269,7	2161	42

Джерело: складено авторами на основі [7]

зобов'язань зменшилася протягом 2014–2016 рр. з 1 359,9 млрд. грн. до 1 696,9 млрд. грн., що в структурі становить відповідно з 22,7% до 17%, тобто на 5,7 в. п. (рис. 3).

Формування структури фінансових ресурсів має забезпечити таке поєднання власних і позикових джерел фінансування, яке сприятиме зростанню рентабельності капіталу, пла-

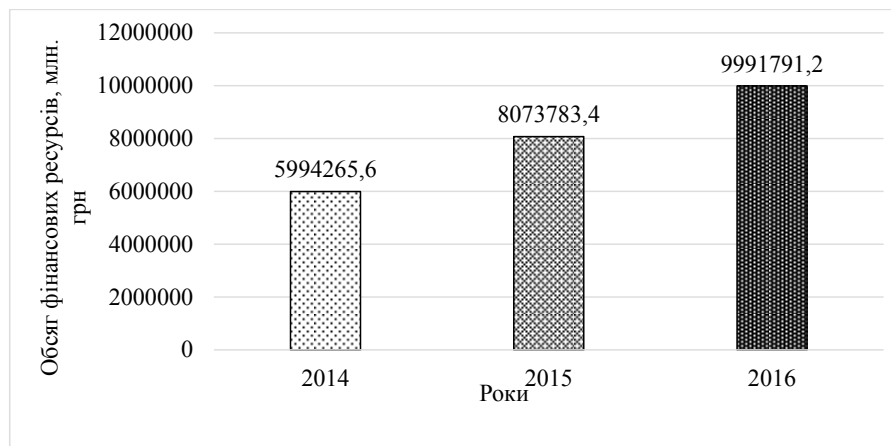

Рис. 2. Динаміка обсягів фінансових ресурсів українських підприємств у 2014–2016 рр.

Джерело: складено авторами на основі [7]

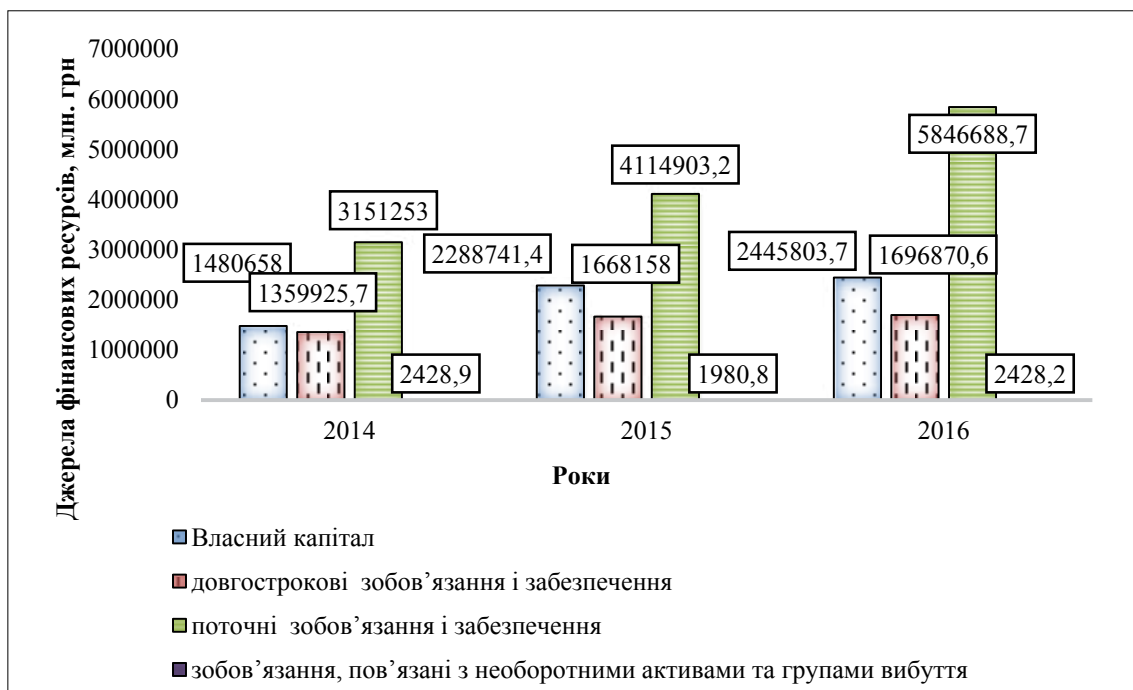

Рис. 3. Динаміка структури джерел формування фінансових ресурсів підприємств України в 2014–2016 рр.

Джерело: складено авторами на основі [7]

Таблиця 3

Динаміка структури капіталу підприємств України в 2014–2016 рр.

Показники	2014	2015	2016	2016 проти 2014, (+/-)	Темп приросту 2016 р до 2014 р., %
Загальна вартість капіталу, млн. грн.	5994265,6	8073783,4	9991791,2	3997525,6	66,7
Власний капітал, млн. грн.	1480658	2288741,4	2445803,7	965145,7	65,2
% від загальної суми	24,7	28,3	24,5	-0,2	-
Позичковий капітал, млн. грн.	4513607,6	5785042	7545987,5	3032379,9	67,2
% від загальної суми	75,3	71,7	75,5	0,2	-

Джерело: складено авторами на основі [7]

госпроможності, фінансової стійкості, зниженню фінансових ризиків та середньозваженої вартості фінансових ресурсів тощо [8]. Так, зростання частки власних фінансових ресурсів і самофінансування – найкращий метод досягнення зазначених завдань, однак динаміка показника протягом аналізованого періоду невтішна. Тенденція до зменшення частки власних фінансових ресурсів у вітчизняних суб'єктів господарювання означає зростання їх залежності від зовнішніх джерел фінансування, що є негативним явищем, оскільки сигналізує про загальне погіршення фінансового стану українських підприємств.

Варто зазначити, що стабільного нормативу співвідношення власних і залучених коштів не існує, бо він не може бути загальним для різних галузей і підприємств. Частка власних і залучених фінансових ресурсів у структурі капіталу підприємства залежить від галузевих особливостей [9]. Тобто головним завданням фінансового менеджера будь-якого підприємства є забезпечення достатності фінансових ресурсів для безперервної фінансово-господарської діяльності та формування такої їх структури, що сприяла б досягненню планової прибутковості, зміцненню фінансової стійкості, підтриманню платоспроможності та фінансової безпеки підприємства.

Висновки. Дослідження економічної категорії «фінансові ресурси» показало відсутність в економічній літературі єдиного підходу до визначення даної дефініції, що зумовлено складністю та багатогранністю поняття.

Аналіз динаміки та структури фінансових ресурсів підприємств України за галузями господарства у 2014–2016 рр. дає змогу зробити висновок про нерівномірність розподілу фінансових ресурсів: станом на 2016 р. 61% фінансових ресурсів зосереджено у трьох галузях економіки – промисловості, сільському господарстві та оптовій торгівлі.

Протягом аналізованого періоду простежується стійке зростання обсягів фінансових ресурсів, однак така тенденція, зважаючи на збільшення частки короткострокових зобов'язань у загальній структурі капіталу

підприємств, є негативною і свідчить про зростання залежності вітчизняних суб'єктів господарювання від зовнішніх джерел фінансування і сигналізує про загальне погіршення фінансового стану українських підприємств.

У сучасних умовах господарювання оптимізація джерел фінансових ресурсів українських підприємств має базуватися на критеріях достатності останніх, оптимальності їх співвідношення залежно від галузевих особливостей і конкретних умов господарювання, економічної доцільності їх залучення та ефективності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Закон України «Про господарські товариства» від 19.09.1991 № 1576-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua.
2. Рудченко І.В. Удосконалення механізму управління фінансовими ресурсами підприємства / І.В. Рудченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bsfa.edu.ua/files/konf/23022013/sekcija5/teza_litovska_fk_45.pdf.
3. Леось О.Ю., Коваль І.С. Механізми формування фінансових ресурсів підприємств / О.Ю. Леось, І.С. Коваль [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe.
4. Романенко О.Р. Фінанси / О.Р. Романенко. – К. : ЦНЛ, 2006. – С. 312.
5. Фінансовий словник / Уклад. А.Г. Завгородній, Г.Л. Вознюк, Т.С. Смовженко. – К. : Знання, 2000. – С. 404.
6. Куліченко Ю.Л. Фінансові ресурси підприємства та їх оптимізація / Ю.Л. Куліченко // Молодіжний вісник УАБС НБУ. Серія «Економічні науки». – 2013. – № 4 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bulletin.uabs.edu.ua/B726B86443B5FFB6C3>.
7. Показники балансу великих та середніх підприємств за видами економічної діяльності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2016/fin/sbp/sbp_u/arh_sbp2016_u.htm.
8. Дропа Я.Б. Формування фінансових ресурсів підприємств в сучасних умовах розвитку фінансової системи / Я.Б. Дропа, О.М. Терешко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/01/60-1.pdf>.
9. Волкова Н.А. Аналітична оцінка оптимізації фінансових ресурсів / Н.А. Волкова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/>.